

ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΔΥΣΛΕΞΙΑ

Το έντυπο «Φοιτητές με Δυσλεξία» απευθύνεται στην ακαδημαϊκή κοινότητα του Πανεπιστημίου Κρήτης και σχεδιάστηκε στο πλαίσιο της προσπάθειας του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών να ενημερώσει όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία, ως προς τις δυνατότητες που υπάρχουν για την καλύτερη προσαρμογή στο πανεπιστημιακό περιβάλλον και την ισότιμη πρόσβαση των φοιτητών με δυσλεξία στις ακαδημαϊκές σπουδές.

Συγκεκριμένα, στο έντυπο αυτό, καταγράφονται συνοπτικά κάποια γενικά στοιχεία που αφορούν στη δυσλεξία, τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της δυσλεξίας που επηρεάζουν τη μάθηση, ενώ μεγαλύτερη έμφαση δίδεται στις προτάσεις για την στήριξη των φοιτητών με δυσλεξία στο ακαδημαϊκό περιβάλλον. Οι όροι καθώς και οι προτάσεις που παρατίθενται είναι βασισμένες στις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, σε σχετικές εγκυκλίους του Υπουργείου Παιδείας και στη διεθνή πρακτική και βιβλιογραφία. Η ανάγκη δραστηριοποίησης των ίδιων των φοιτητών με δυσλεξία και τα σημεία που αυτή είναι απαραίτητη, παρουσιάζονται στο τελευταίο κεφάλαιο του εντύπου.

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Η δυσλεξία, γνωστή τα τελευταία χρόνια ως **«ειδική μαθησιακή δυσκολία στη γραφή και στην ανάγνωση»**, είναι μια ειδική μαθησιακή δυσκολία, η οποία συνίσταται στην αδυναμία των ατόμων να αποκτήσουν τις γλωσσικές δεξιότητες που σχετίζονται με την ανάγνωση, τη γραφή και την ορθογραφία. Η λειτουργική αυτή αδυναμία εκδηλώνεται, ανεξάρτητα από το αν υπάρχει επαρκής νοητική ικανότητα, ομαλή συναισθηματική ανάπτυξη, κατάλληλη διδασκαλία και περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα.

Από διάφορες έρευνες γνωρίζουμε πως η συχνότητα της δυσλεξίας είναι λίγο μεγαλύτερη μεταξύ των αγοριών. Η δυσλεξία, όπως και οι άλλες μαθησιακές δυσκολίες, γίνεται αντιληπτή όταν το παιδί αρχίζει το σχολείο και παρουσιάζει τις πρώτες αποτυχίες. Αντιμετωπίζεται σε μεγάλο βαθμό, από τη στιγμή που διαγνωστεί και παρασχεθεί στο παιδί η κατάλληλη διδακτική βοήθεια, κυρίως από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού.

2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΥΣΛΕΞΙΑΣ ΠΟΥ ΕΠΙΔΡΟΥΝ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Τα κύρια χαρακτηριστικά της μαθησιακής αυτής δυσκολίας που επηρεάζουν την αφομοίωση της γνώσης αλλά και την απόδοση των ατόμων στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι:

- Αργή και με πολλά λάθη ανάγνωση (πολλές φορές άλλα βλέπουν και άλλα διαβάζουν).
- Δυσκολία στην κατανόηση κειμένων.
- Κούραση κατά την ανάγνωση. Πολλές φορές αυτή εκδηλώνεται και ως τάση του ατόμου να ζητάει από άλλους να του διαβάσουν τα κείμενα.
- Εύκολη κούραση κατά τη μελέτη.
- Δυσανάγνωστη γραφή.
- Υπερβολική και ασταθής ανορθογραφία.
- Δυσκολία αντιγραφής από τον πίνακα ή το βιβλίο και παραλείψεις λέξεων ή συλλαβών.
- Δυσκολία απόδοσης με συνεχή λόγο του περιεχομένου ενός κειμένου.
- Αδυναμία σύνταξης εκθέσεων και γραπτών εργασιών με οργάνωση και λογική ροή. Ελλιπής οργάνωση του θέματος της έκθεσης ή της εργασίας.
- Δυσκολία καταγραφής των καίριων σημείων των μαθημάτων.
- Δυσχέρεια στην εκμάθηση ξένων γλωσσών.
- Διάσπαση προσοχής (πολύ συχνά).

Η δυσλεξία πλήττει ιδιαίτερα και την αυτοεκτίμηση των ατόμων, γιατί συναισθάνονται άμεσα τη δυσκολία ν' ανταποκριθούν ικανοποιητικά, όπως οι συνομήλικοί τους, στις απαιτήσεις του όποιου προγράμματος σπουδών.

3. ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΣΤΗΡΙΞΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΔΥΣΛΕΞΙΑ

Η ψυχοσυναισθηματική στήριξη, η ενίσχυση, η ενθάρρυνση και η εξατομικευμένη, όσο είναι δυνατό, διδακτική καθοδήγηση είναι καθοριστικοί παράγοντες για την επιτυχή παρακολούθηση του προγράμματος σπουδών και την ολοκλήρωση των πανεπιστημιακών σπουδών των φοιτητών με δυσλεξία.

Η επικοινωνία των διδασκόντων και των φοιτητών με το αρμόδιο άτομο στο Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών για την άντληση περισσότερων πληροφοριών είναι ιδιαίτερα σημαντική για την εξατομικευμένη υποστήριξη κάθε φοιτητή με δυσλεξία.

Οι παρακάτω πρακτικές αποτελούν προτάσεις με στόχο την καλύτερη ενσωμάτωση της συγκεκριμένης ομάδας φοιτητών στο ακαδημαϊκό περιβάλλον. Ο κατάλογος αυτός δε θα πρέπει να θεωρείται πλήρης και είναι σημαντικό να θυμόμαστε πως ...

Όλοι οι φοιτητές αποτελούν μοναδικές οντότητες και ότι οι στρατηγικές που είναι αποτελεσματικές με έναν φοιτητή ΔΕΝ είναι απαραίτητως αποτελεσματικές με κάποιον άλλο.

3.1. Προφορική Εξέταση

Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, προκειμένου να είναι αποτελεσματική η φοίτηση των φοιτητών με δυσλεξία, αυτοί απαλλάσσονται από πάσης φύσεως γραπτές εξετάσεις (τμηματικές, πτυχιακές κλπ). Η αξιολόγηση των φοιτητών αυτών γίνεται με προφορική εξέταση, δεδομένου ότι δυσκολεύονται να διατυπώσουν γραπτά τις σκέψεις τους και την όποια αποκτημένη γνώση τους.

Η δυνατότητα προφορικής εξέτασης δίδεται, εφόσον προσκομίσουν στη Γραμματεία του Τμήματός τους ειδική διαγνωστική έκθεση από την οποία προκύπτει η αδυναμία τους να λάβουν μέρος σε γραπτές εξετάσεις και από την οποία φαίνεται ότι πάσχουν από δυσλεξία. Η δυνατότητα προφορικής εξέτασης των εξεταζόμενων φοιτητών αντικαθιστά τη γραπτή εξέταση, μόνο ως διαδικασία αξιολόγησης. Οι φοιτητές με δυσλεξία εξετάζονται στην ίδια ύλη, στα ίδια θέματα και με το ίδιο πρόγραμμα με τους φοιτητές που εξετάζονται γραπτά.

Η προφορική εξέταση σε φοιτητές με δυσλεξία σκοπεύει μόνο στην παροχή της δυνατότητας να εξωτερικεύσουν με εναλλακτικό τρόπο τις γνώσεις τους, τις οποίες λόγω της δυσλεξίας αδυνατούν να αποδώσουν με το γραπτό λόγο.

Η εξέτασή των φοιτητών πρέπει να διεξάγεται μέσα σ' ένα κλίμα ασφάλειας, αποδοχής και σεβασμού της ιδιαιτερότητάς τους. Γι αυτό το λόγο θα πρέπει να τους παρέχεται ικανός χρόνος πριν την προφορική εξέταση (π.χ. συμμετέχοντας στην αίθουσα όπου εξετάζονται γραπτά οι συμφοιτητές τους), προκειμένου να μελετήσουν τα θέματα, να τα κατανοήσουν και να κρατήσουν πρόχειρες σημειώσεις, εάν το επιθυμούν.

Τις σημειώσεις αυτές μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν κατά τη διάρκεια της προφορικής εξέτασης. Σε καμία περίπτωση οι πρόχειρες σημειώσεις δεν συνυπολογίζονται στον τελικό βαθμό.

Η διαδικασία αξιολόγησης πρέπει να γίνεται πάντοτε με κατανόηση και διακριτικότητα από τους διδάσκοντες, με απώτερο στόχο την ενίσχυση και ενθάρρυνση του φοιτητή με δυσλεξία.

Κατά την προφορική εξέταση:

- ο Δεδομένου ότι η πρόσληψη πληροφορίας από την ακουστική οδό λειτουργεί καλύτερα στους φοιτητές με δυσλεξία, είναι απαραίτητο οι εκφωνήσεις των θεμάτων να διαβάζονται αρχικά από το φοιτητή και στη συνέχεια μεγαλόφωνα από το διδάσκοντα.

- Δίνονται οι απαραίτητες εξηγήσεις επί των θεμάτων, ώστε να γίνεται κατανοητό το περιεχόμενό τους.
- Σε περίπτωση που ο φοιτητής δεν έχει κατανοήσει την εκφώνηση κάποιου θέματος, τότε να αναδιατυπώνεται η ερώτηση με απλούστερο τρόπο.
- Ο φοιτητής καλείται να αναπτύξει προφορικά τις απαντήσεις του στα θέματα, με όποια σειρά επιθυμεί.
- Κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης των απαντήσεών του ο φοιτητής μπορεί να συμβουλευτεί τις πρόχειρες σημειώσεις του.
- Ο διδάσκοντας απευθύνει επιπλέον διευκρινιστικές ερωτήσεις, εάν οι απαντήσεις του φοιτητή δόθηκαν πολύ συνοπτικά. Οι συμπληρωματικές αυτές ερωτήσεις έχουν στόχο να τον διευκολύνουν στη διατύπωση των γνώσεων και δε θα πρέπει να είναι τέτοιας μορφής που να υποδεικνύουν την απάντηση.
- Προτρέπεται ο φοιτητής να αναπτύξει περισσότερο μια απάντηση που ο διδάσκοντας δεν τη θεωρεί ολοκληρωμένη.

Η αξιολόγηση των φοιτητών με δυσλεξία επικεντρώνεται στην κατανόηση των βασικών εννοιών του θέματος και στην επιστράτευση της κριτικής τους ικανότητας.

Στα θεωρητικά μαθήματα ενδέχεται ο εξεταζόμενος να μην μπορεί ή να δυσκολεύεται να αποδώσει σε συνεχή λόγο ένα γνωστικό αντικείμενο, οπότε κρίνεται σκόπιμο να απαντά σε ερωτήσεις που θα του υποβάλλονται.

Στα μαθήματα που έχουν ασκήσεις (π.χ. Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία κλπ) ο διδάσκοντας λαμβάνει υπόψη το συλλογισμό και τον τρόπο που ακολούθησε ο φοιτητής για την επίλυση της άσκησης ή την απόδειξη μιας θεωρίας. Ο διδάσκοντας μπορεί να υποδείξει τυχόν αναριθμητισμό, λάθη στη χρήση των προσήμων ή λάθη στις πράξεις, τα οποία ο ίδιος ο εξεταζόμενος φοιτητής διορθώνει. Με τον τρόπο αυτό προλαμβάνεται η δημιουργία σύγχυσης η οποία θα οδηγήσει σε λάθος αποτέλεσμα.

Ο διδάσκοντας ουσιαστικά βοηθά το φοιτητή να παρουσιάσει από το πρόχειρό του αυτά που έχει γράψει ή σχεδιάσει παρά να τα υπαγορεύσει στον πίνακα και να διακόπτεται η ροή της σκέψης του. Επισημαίνεται ότι, ένας φοιτητής με δυσλεξία μπορεί να εμφανίζει δυσκολία στην απομνημόνευση τύπων και ορισμών.

3.2. Επιπλέον χρόνος σε γραπτές εξετάσεις

Οι φοιτητές με δυσλεξία οι οποίοι εμφανίζουν επίσης διάσπαση προσοχής δεν αποδίδουν καλά όταν εργάζονται υπό την πίεση του χρόνου. Επιπλέον, χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να διαβάσουν τις ερωτήσεις, να σκεφτούν τις απαντήσεις και να εκφράσουν τις ιδέες του γραπτά.

Έτσι, εφόσον από την πορεία της εξέτασης του φοιτητή ο διδάσκοντας διαπιστώσει ότι έχει βάση τυχόν αίτημα του φοιτητή για παράταση του χρόνου εξέτασης, να παρέχεται η παράταση χρόνου για εύλογο χρονικό διάστημα. Η διάρκεια της παράτασης σαφώς δεν μπορεί να είναι απεριόριστη αλλά ούτε και προδιαγεγραμμένη, αφού συνδέεται άμεσα με την εξέλιξη της εξέτασης του φοιτητή και την εκτίμηση του διδάσκοντα.

3.3. Εξέταση σε χωριστή αίθουσα

Είναι σημαντικό όλοι οι φοιτητές οι οποίοι για διάφορους λόγους πρόκειται να πάρουν επιπλέον χρόνο στις εξετάσεις -μεταξύ αυτών και οι φοιτητές με δυσλεξία- να εξετάζονται σε χωριστή αίθουσα από τους υπόλοιπους φοιτητές. Η διευκόλυνση αυτή προλαμβάνει τη διάσπαση της συγκέντρωσής τους που τους προκαλείται από την αποχώρηση από την αίθουσα των φοιτητών που θα φύγουν πριν από αυτούς. Επιπλέον, ελαχιστοποιεί την «αμηχανία» που ίσως οι φοιτητές αυτοί αισθανθούν όταν θα χρειαστεί να εξηγήσουν στους συμφοιτητές τους λόγους για τους οποίους εκείνοι θα πάρουν επιπλέον χρόνο στις εξετάσεις.

3.4. Αξιολόγηση Γραπτών Εργασιών/Διαγωνισμάτων

Ενδείκνυται να παρέχεται στους φοιτητές με δυσλεξία η δυνατότητα να αποδείξουν τις γνώσεις τους με διαφορετικούς τρόπους και όχι μόνο με γραπτές αναφορές/εργασίες ή γραπτά διαγωνίσματα. Τέτοιοι εναλλακτικοί τρόποι είναι οι προφορικές παρουσιάσεις, η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, κλπ. Στις περιπτώσεις που είτε είναι απαραίτητη από το πρόγραμμα σπουδών η παράδοση γραπτών εργασιών είτε ο ίδιος ο φοιτητής επιλέγει να αξιολογηθούν οι γνώσεις του με τον τρόπο αυτό, είναι σημαντικό οι διδάσκοντες να λάβουν υπόψη τους ότι κατά τη βαθμολογία γραπτών εργασιών ή διαγωνισμάτων φοιτητών με δυσλεξία, αξιολογούνται οι γνώσεις του φοιτητή στο γνωστικό αντικείμενο και δε λαμβάνονται υπόψη τα ορθογραφικά λάθη ή ο γραφικός χαρακτήρας.

3.5. Αντιμετώπιση της Διάσπασης Προσοχής

Συχνά, οι φοιτητές που παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες εμφανίζουν ενδείξεις ελλειμματικής προσοχής, γεγονός που μπορεί να τους αποσυντονίσει από τη διαδικασία της αξιολόγησης. Γι' αυτό είναι σημαντικό:

- ♣ Να επιλέγεται χώρος εξέτασης με όσο το δυνατό λιγότερα οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα (π.χ. να μην υπάρχουν πολλά αντικείμενα στο τραπέζι όπου εξετάζεται ο μαθητής, να επικρατεί ησυχία κλπ).

- ♣ Να επινοείται μια μη λεκτική κίνηση προς το φοιτητή όταν αυτός δεν προσέχει (π.χ. ένα ελαφρύ άγγιγμα στον ώμο).
- ♣ Στη διάρκεια της εξέτασης, αν κάποια στιγμή παρατηρηθεί διάσπαση της προσοχής του φοιτητή -κάτι που είναι αναμενόμενο- η επαναφορά του στην εξεταστική διαδικασία ενδείκνυται να επιτευχθεί με διακριτικούς χειρισμούς.
- ♣ Σε περίπτωση που ο φοιτητής εμφανίζει έντονα στοιχεία υπερκινητικότητας, κρίνεται σκόπιμο να διακόπτεται η διαδικασία εξέτασης με ένα ολιγόλεπτο διάλειμμα, κατά το οποίο ο φοιτητής θα διοχετεύει την ενέργειά του σε μια κινητική δραστηριότητα εντός της αίθουσας (π.χ. να σβήσει τον πίνακα, να περπατήσει μέσα στην αίθουσα, κλπ).

3.6. Συνθήκες Εξέτασης

Πρωταρχικός στόχος του διδάσκοντα είναι να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε να δώσει στον εξεταζόμενο φοιτητή τη δυνατότητα να αισθανθεί άνετα, να του εμπνεύσει εμπιστοσύνη κι έτσι να μπορέσει ο εξεταζόμενος να εκφράσει ελεύθερα τη σκέψη του. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου ενδείκνυται ο διδάσκοντας:

- Να έχει την κατάλληλη οπτική επαφή με τον εξεταζόμενο,
- Να μιλά καθαρά και σχετικά αργά,
- Να μην είναι επικριτικός,
- Οι αντιδράσεις του να εξαρτώνται, τόσο από τα λεγόμενά του εξεταζόμενου, όσο και από τις ενδείξεις που έχει από τη μη λεκτική συμπεριφορά του.

Αρκετές φορές οι εξεταζόμενοι κατά την πρώτη τους προφορική εξέταση έχουν άγχος, επειδή δε γνωρίζουν τι πρόκειται να επακολουθήσει κατά τη διάρκεια της εξεταστικής διαδικασίας.

Οι εξεταζόμενοι μπορεί να εκφράσουν το άγχος τους άμεσα, δηλαδή με λεκτικό τρόπο, ή έμμεσα, δείχνοντας ανήσυχοι, ιδρώνοντας, μπερδεύοντας τα λόγια τους κλπ. Το άγχος μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη στην επικοινωνία του εξεταζόμενου με το διδάσκοντα, γι' αυτό δεν θα πρέπει το γεγονός αυτό να περάσει απαρατήρητο. Όταν ο καθηγητής αντιληφθεί ότι ο εξεταζόμενος αισθάνεται αγχωμένος, είναι αναγκαίο να ενημερώσει τον εξεταζόμενο για τη διαδικασία αξιολόγησης και να τον καθησυχάσει.

—————

Η κατανόηση του προβλήματος των φοιτητών με δυσλεξία και η αποφυγή δυσμενούς κριτικής και άστοχων χαρακτηρισμών βοηθούν στην ενσωμάτωσή τους στην ακαδημαϊκή κοινότητα και τους ενδυναμώνουν ώστε να επιμείνουν στο επίλονο έργο τους.

—————

4. ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΔΥΣΛΕΞΙΑ ΈΧΟΥΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Είναι δεδομένο ότι το ακαδημαϊκό περιβάλλον οφείλει να παρέχει στους φοιτητές με αναπηρία και μαθησιακές δυσκολίες όπως η δυσλεξία, όλες τις διευκολύνσεις που θα τους επιτρέψουν να αναπτύξουν πλήρως το δυναμικό και τη δημιουργικότητά τους, να αξιοποιήσουν στο μέγιστο τις ικανότητές τους και τελικά να πετύχουν τους στόχους τους.

Το γεγονός όμως αυτό δε σημαίνει ότι οι ίδιοι οι φοιτητές θα πρέπει να εφησυχάζουν, πιστεύοντας ότι όλες οι απαιτούμενες ρυθμίσεις θα διευθετηθούν αυτόματα. Αντίθετα, η δική τους ενεργή συμμετοχή είναι απαραίτητη.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι πολύ σημαντικό οι φοιτητές με δυσλεξία να γνωρίζουν ότι :

- ⇒ Για την παροχή οποιονδήποτε ειδικών διευκολύνσεων είναι απαραίτητο να καταθέτουν έγκαιρα στο ΣΚΦ διαγνωστική έκθεση δυσλεξίας που να έχει εκδοθεί από ΚΕΔΑΣΥ, Κέντρο Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών (ΚΕΔΔΥ, πρώην ΚΔΑΥ) ή αναγνωρισμένου δημόσιου Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου ή Σταθμού.
- ⇒ Στο Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών λειτουργεί υπηρεσία στήριξης φοιτητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και είναι σημαντικό να ενημερωθούν από τα στελέχη του για τη στήριξη που μπορούν να έχουν από τις υπηρεσίες του.
- ⇒ Είναι απαραίτητο να ενημερώνουν και να αιτούνται έγκαιρα στο Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών τις ειδικές παροχές που χρειάζονται. Τέτοιου είδους αιτήματα που κατατίθενται την τελευταία στιγμή πολλές φορές είναι δύσκολο ή/και αδύνατο να υλοποιηθούν, ιδιαίτερα εάν αφορούν αιτήματα για εναλλακτικό τρόπο ή τόπο εξέτασης.
- ⇒ Είναι στη δική τους ευθύνη να ενημερώνουν έγκαιρα το Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών για την ανάγκη τροποποίησης ήδη παρεχόμενων διευκολύνσεων.
- ⇒ Τα αιτήματα τους για ειδικές εκπαιδευτικές παροχές ανανεώνονται με την έναρξη κάθε εξαμήνου.

Οι φοιτητές με δυσλεξία να μην επαναπαύονται στην εξάντληση της επιείκειας εκ μέρους των διδασκόντων, αλλά να προσπαθούν, μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους, να είναι συνεπείς στις καθημερινές εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις.

Τέλος, είναι βασικό να διευκρινιστεί ότι, η υιοθέτηση ειδικών παροχών σε φοιτητές με μαθησιακές δυσκολίες όπως η δυσλεξία, δε συνιστά σε καμία περίπτωση επιεική ή άλλης μορφής ιδιαίτερη μεταχείριση. Στόχος είναι η εξασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής όλων των φοιτητών στην ακαδημαϊκή εκπαίδευση και η αξιολόγηση των γνώσεών τους, με τρόπο προσβάσιμο σε αυτούς.